
ATTITUDINEA MITROPOLITULUI GAVRIIL BĂNULESCU-BODONI FAȚĂ DE UNELE FENOMENE NEGATIVE DIN VIAȚA SOCIETĂȚII ȘI A BISERICII ÎN PERIOADA EXARHATULUI MOLDOVEI, VALAHIEI ȘI BASARABIEI (1808-1812)

Nicolae Fuștei

În timpul războiului ruso-turc din 1806-1812, prin ucazul țarului Alexandru I, din 27 martie 1808, este înființat exarhatul Moldovei, Valahiei și Basarabiei¹. În fruntea noii structuri administrativ-teritoriale bisericești, prin același ucaz al lui Alexandru I, este numit fostul mitropolit al Kievului și Haliciului, Gavriil Bănulescu-Bodoni².

Fiind preocupat de orânduirea bisericii în principate, exarhul Gavriil Bănulescu-Bodoni, a acordat o atenție deosebită stabilirii unor relații corespunzătoare dintre Biserică și autoritățile civile, luând și o atitudine corespunzătoare față de unele fenomene negative din viața societății și a bisericii. Această activitate a Mitropolitului Gavriil este deosebit de importantă, dacă luăm în considerație situația foarte grea a bisericii și preoțimii mai ales, pe vremea războiului ruso-turc.

Deosebit de prețioasă este activitatea mitropolitului în ceea ce ține de starea clerului din principate.

Pentru stabilirea unor relații echitabile între Biserică și autoritățile civile și pentru îmbunătățirea situației clerului din principate, Mitropolitul Gavriil a întreprins o serie de măsuri printre care se evidențiază următoarele:

1. Încercarea de a exclude amestecul autorităților civile în treburile bisericești;
2. Lupta cu abuzurile din partea militarilor ruși;
3. Micșorarea numărului preoților.

În continuare ne vom opri mai amănunțit asupra celor trei aspecte numite mai sus.

Încercarea de a exclude amestecul autorităților civile în treburile bisericești din Exarhatul Moldovei și Valahiei

Pentru instaurarea ordinii în toate domeniile de activitate a Bisericii, era necesar ca administrația

civilă să nu se amestece în treburile duhovnicești, ci dimpotrivă, să ajute Biserica la solicitarea acesteia (Зыков 1879, 579).

Mitropolitul Gavriil, căruia i se încredințase conducerea bisericească în exarhat, nu putea să privească cu indiferență samavolnicia autorităților civile, care se amestecau în chestiunile ce vizau preoțimea. Trebuia să fie delimitată sfera activității bisericești de cea civilă și să fie stabilite între ele o corelație corectă.

Baza pentru soluționarea acestei probleme a fost pusă prin înființarea consistoriilor duhovnicești, care se ocupau de cârmuirea bisericească în principate și urmau totodată să apere preoțimea de dependența și samavolnicia autorităților civile care se amestecau în tot ce viza orânduirea bisericească, mai ales, în procesele asupra preoțimii³.

Un exemplu elocvent al amestecului autorităților civile în treburile bisericești este practica potrivit căreia în Valahia, în cazul decesului egumenilor, sau schimbării lor, Divanul, prin cinovnicii săi, inventaria averea mănăstirii, punând sigiliul Divanului până la intrarea în funcție al noului egumen. Noul egumen urma să fie numit doar cu acordul Divanului și intra în exercițiul funcțiunii doar atunci când Divanul ordona logofătului să transmită egumenului nou-numit atribuțiile puterii și averea în conformitate cu inventarul și cu iscălitura acestuia⁴.

Un asemenea caz a avut loc la 15 decembrie 1809, după decesul egumenului mănăstirii din Slobozia, Divanul Valahiei a numit o comisie care urma să facă inventarierea averii mănăstirii⁵.

Obiceiul în cauză avea două țeluri: 1) supunerea monahismului autorităților laice; 2) păstrarea

¹ANRM, F. 1, inv. 1, d. 170, f. 1.

²ANRM, F. 1, inv. 1, d. 170, f. 1.

³ANRM, F. 1, inv. 1, d. 170, f. 2.

⁴ANRM, F. 1, inv. 1, d. 1304, f. 5.

⁵ANRM, F. 1, inv. 1, d. 1304, f. 8.

averilor mănăstirești de furt și risipă care erau frecvente în acele timpuri. În 1809 exarhul a încercat să înlăture amestecul Divanului în treburile mănăstirilor, despre ce l-a informat printr-o scrisoare din 15 decembrie 1809 pe senatorul Kușnikov, președintele Divanurilor Moldovei și Valahiei⁶. În demersul senatorului din 30 decembrie 1809, trimis vicepreședintelui Divanului Valahiei, general-maiorul Grigori Grigorievici Enghelgard, Kușnikov susține că acest obicei era în vigoare înainte de a fi fost numit în funcție mitropolitul Gavriil, iar după acest moment Divanul urma să nu se amestece în treburile mănăstirești, și nici în treburile religioase⁷.

Divanul Moldovei, deși nu se amesteca în viața spirituală, încerca să slăbească influența clerului în celelalte sfere de activitate, deseori ignorând hotărârile Dicasteriei exarhale, atribuindu-și ilegal, după cum considera mitropolitul Gavriil, unele prerogative. Astfel că multe din hotărârile Dicasteriei nu puteau fi îndeplinite din cauza împotrivirii Divanului (Зыков 1879, 578).

După cum aflăm din corespondența Mitropolitului Gavriil cu Divanul Moldovei, ultimul deseori își permite să „corecteze” hotărârile instanțelor de judecată bisericești⁸.

Mitropolitul Gavriil crede că în principate urmează să fie aplicată aceeași practica ca și în guberniile ruse, unde Consistoriile Duhovnicești conlucrează cu conducerea gubernială, iar hotărârile instanțelor de judecată bisericești sunt aduse la cunoștința autorităților administrației locale, dar nu pot fi modificate sau redactate de acestea din urmă⁹. În Moldova este cu totul o altă situație. Este puțin spus că Divanul nici nu poruncește cui se cuvine ca să aducă la îndeplinire decizia judecătii bisericești, luate în conformitatea cu legislația în vigoare, ba dimpotrivă, mai găsește de cuviință să schimbe sentințele pronunțate de Dicasteria mitropolitană¹⁰.

Se întâlnesc și alte forme de amestec al autorităților administrației locale în treburile bisericești cum ar fi refuzul de a introduce registrele metrice, refuzul ocolășilor de a-i elibera pe epitropii aleși de comunitatea religioasă de la prestațiile obștești, refuzul de a organiza adunări pentru

alegerea epitropilor și de introducere a registrelor pentru înregistrarea veniturilor și cheltuielilor comunităților religioase ș.a.¹¹

În legătură cu această situație anormală, de amestec al autorităților administrației civile în treburile bisericești, Mitropolitul Gavriil se adresează la 17 iulie 1809 cu o scrisoare către Kușnikov, în care îl roagă să dea dispozițiile corespunzătoare Divanului, ca acesta să colaboreze cu instanțele de judecată bisericești și să nu creeze piedici la îndeplinirea sentințelor luate de acestea¹².

În urma intervenției mitropolitului Gavriil, în aceeași zi, la 17 iulie 1809, Kușnikov propune Divanului Moldovei ca acesta să evite amestecul în treburile ce țin de competența autorităților spirituale și să nu pună piedici la îndeplinirea deciziilor autorităților bisericești, iar pe viitor problemele legate de Biserică să fie rezolvate împreună cu Dicasteria¹³.

Despre amestecul autorităților locale în treburile bisericești a fost informat și împăratul Alexandru al Rusiei, care a emis un rescript către președintele divanurilor românești Kușnikov, în finalului căruia se stipulează următoarele: „Să se stabilească o bună rânduială în toate felurile de administrație, găsesc necesar a-ți porunci ca autoritatea politică sub nici un cuvânt să nu se amestece în treburile duhovnicești, ci totdeauna, unde va fi nevoie, să se înțeleagă cu Preasfințitul exarh, și la orice întâmplare stăpânirea politică să dea ajutor în grabă dacă-l cere stăpânirea cea duhovnicească” (Rescript 1932, 273).

Lupta cu abuzurile din partea militarilor ruși

Sistemul de impozitare stabilit de administrația militară rusă în timpul ocupației din anii 1806-1812, prestațiile, corvezile dar și fărădelegile comise de ostașii ruși provocau nemulțumiri în rândurile populației autohtone din Moldova și Muntenia. În această perioadă localnicii manifestau diferite forme de rezistență, începând cu schimbarea locului de trai, primirea cetățeniei streine până la opunerea rezistenței fizice. O formă radicală de protest poate fi considerată părăsirea locurilor de reședință, locuitorii Munteniei fugeau în Moldova, iar cei din Moldova – în Mun-

⁶ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 1304, f. 5-7.

⁷ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 1304, f. 8.

⁸ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 1032, f. 1.

⁹ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 1040, f. 1.

¹⁰ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 1040, f. 1.

¹¹ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 1041, f. 1.

¹² ANRM, F. 1, inv. 1, d. 1040, f. 1.

¹³ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 1032, f. 1.

tenia. Astfel, după cum aflăm dintr-un raport al comandantului cetății Hotin, baronul Lang, către Prozorovschi, din 18 ianuarie 1809, în urma sechestrării hainelor de la țărani care nu dispuneau de mijloace financiare pentru achitarea impozitelor, au fugit care încotro 22 de contribuabili împreună cu averile și familiile lor¹⁴. La 23 februarie 1809, senatorul S.S. Kușnikov aduce la cunoștința Divanului Munteniei că din informația pe care o deține reiese că locuitorii Principatului „intenționează să fugă în posesiunile țărilor vecine pentru a scăpa de impozite”¹⁵. În luna mai 1811, conform informației comandantului cetății Chilia, 57 de contribuabili, locuitori ai satului Chitai au fugit în diferite direcții¹⁶. În Chilia Veche rămăseseră doar 79 de gospodării din 102, iar la Hadjibian au rămas 40 din 120 de gospodării¹⁷. Sursele de care dispunem arată că au fost cazuri de fugă a localnicilor din ocolul Vrancea¹⁸, satele Șoldănești și Cuizăuca¹⁹, Cuconești²⁰, Cerlina, județul Soroca²¹.

O altă formă de protest față de abuzurile autorităților militare ruse de ocupație, era acceptarea cetățeniei streine de către locuitorii Principatelor. Astfel, din raportul colonelului Berdeaev către senatorul S.S. Kușnikov din 19 martie 1809, aflăm că unii dintre cei mai înstăriți locuitori din Ploiești, ținutul Prahova, „au obținut pașapoarte și cocarde de la consulul francez, devenind supuși ai împăratului [Franței]”²². Doar în august 1809, 42 de persoane din Muntenia au primit cetățenia franceză²³. Numărul real al românilor cărora le-a fost satisfăcută solicitarea cetățeniei streine, numai în Muntenia, este de până la 5000 de persoane²⁴. După cum aflăm din raportul vicepreședintelui Divanului Munteniei, generalul Enghelgardt, către senatorul S.S. Kușnikov de la București, „birnicii logofătului Constantin Filipescu și-au luat ... supușenia franceză și, obținând pașapoarte, au refuzat să mai plătească impozitele”²⁵, adică cei care obțineau cetățenia streină imediat încercau să-și exercite dreptul de a nu plăti impozite, dări și alte prestații.

¹⁴ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 662, f. 2.

¹⁵ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 726, f. 3.

¹⁶ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 3248, f. 1086.

¹⁷ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 4268, f. 344-345.

¹⁸ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 4268, f. 811.

¹⁹ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 3248, f. 58.

²⁰ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 3249, f. 775.

²¹ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 4267, f. 23.

²² ANRM, F. 1, inv. 1, d. 331, f. 30.

²³ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 790, f. 20.

²⁴ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 331, f. 30.

²⁵ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 790, f. 21.

După cum am menționat mai sus, românii se vedeau nevoiți să opună și rezistență fizică pentru a pune capăt abuzurilor din partea militarilor ruși. Aici este cazul să amintim despre ciocnirea între locuitorii Criulenilor și militarii ruși, care se iscase din cauza că un locotenent rus a început să-l bată pe un podar pentru motivul că acesta refuzase să treacă niște poveri pe celălalt mal al Nistrului pe motivul că nu era încrezut că marfa care urma să fie transportată nu face parte din categoria celor interzise pentru transportare fără permisiunea vămii. Sătenii au sărit în ajutorul celui nedreptățit. Chiar și Krasno-Milașevici a fost nevoit să recunoască că vinovați de acest incident „înjositor pentru națiunea rusească” sunt chiar militarii ruși²⁶. Altă ciocnire a avut loc în luna iunie 1811, între sătenii din Ghermănești și cărăușii din convoiul armatei ruse, care au lăsat vitele în fânațul sătenilor²⁷. În Moldova nu erau rare cazurile când se iscau ciocniri între locuitori și mânătorii de vite din convoiul armatei ruse din cauze diferite. Astfel, în luna iunie 1812, un incident a avut loc în satul Lucășeni, unde o jumătate de desetină de semănătură de grâu fusese distrusă de către vitele convoiului armatei ruse. Localnicii și-au făcut singuri dreptate, luând o pereche de boi cu tot cu car și provizii²⁸.

În localitatea Faraoni, vornicul, însoțit de alți săteni, a ripostat în fața cazacilor care l-au prădat luându-i 17 cervonți²⁹. Documentele vremii arată că altercațiile se terminau uneori cu moarte de om. Astfel într-un conflict dintre localnici și militarii ruși care în mod abuziv au încercat să ia un car cu boi, a fost omorât un militar rus³⁰.

Una dintre cele mai grele prestații impuse Munteniei și Valahiei de către administrația militară rusă în anii 1806-1812 era încartiruirea militarilor în casele locuitorilor. De atare încartiruirii erau scutiți doar cetățenii străini, unele sate care îndeplineau alte prestații grele, funcționarii care făceau importante servicii trupelor ruse și clericii. Însă militarii ruși nu țineau cont de atare scutiri.

Drept mărturie a celor stipulate mai sus servește o scrisoare adresată către mitropolitul Gavriil de la Dumitru, protopopul Hârlăului. În această „plecată jalbă” din 31 august 1808, protopopul aduce

²⁶ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 2283, f. 669-670.

²⁷ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 3248, f. 717-718.

²⁸ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 3804, f. 2.

²⁹ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 3249, f. 849.

³⁰ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 4093, f. 1-2.

la cunoștința exarhului că la Hârlău nu se respectă porunca Preasfinției Sale de a scuti clerul din Principate de la încartuirea gradelor militare, cât și de alte lucrări și prestații, responsabilii de încartuire pun la dispoziția militarilor ruși și altor slujbași locuințe în casele clerului local (Scrisoarea 1929, 67). În urma rezoluției exarhului Gavriil, chiar a doua zi s-a făcut o „întâmpinare” către același „exceleța sa domnul prezident al divanurilor Kușnikov”, în care citim: „preoții din aceste Principate sunt supuși la lucrări de prestație, în virtutea poruncii dată de Divan prin ispravnici... și casele lor sunt ocupate de slujbași civili, ... năvălind în deosebi asupra caselor preoțești... și să fie scutit clerul din ambele Principate... după cum se bucură de acest drept clerul din Rusia” (Tomescu 1929, 66-67).

Militarii ruși din armatele de ocupație din Principate deseori îi agresau pe preoți. Dintr-o scrisoare a preoților din București, înregistrată la Dicasterie cu data de 28 iulie 1808, deci chiar în primele zile după ce mitropolitul Gavriil a luat în primire postul de exarh peste Moldova, Valahia și Basarabia, clericii se plâng exarhului că ostașii ruși „unii după firea ostășească nemulțumindu-se, au făcut multe supărări, care nu s-ar cuveni în case preoțești” (Tomescu 1929, 66). Alteori militarii ruși își permiteau să jefuiască chiar și locașurile de cult.

Iată doar câteva cazuri de acest gen.

Din demersul preotului Gheorghe Bratul din Movilău (Moghilev) aflăm că la 2 noiembrie 1808, acesta a fost apucat de cap și apoi rănit cu baioneta la cap de către militarul E. Kliușin, din armata rusă, chiar în timpul Liturghiei. Tot atunci a fost rănit și un alt preot, pe nume Vasile. Martori ai acestui atac au fost Nicolae și Trofim Șătrari, Leonardo Sardari, Panaiot Pezedroma ș.a.³¹

Aflând despre acest caz, Mitropolitul Gavriil, prin scrisoarea din 11 noiembrie, intervine pe lângă Serghei Sergheevici Kușnikov cu rugămintea să elucideze cazul și să fie pedepsit agresorul³². Rugămintea exarhului este luată în seamă și la 20 noiembrie Kușnikov dă ordin anchetatorului Bucin să elucideze cazul³³. Deși nu știm cum s-a desfășurat ancheta, credem că vinovatul a primit răsplată cuvenită.

Alt abuz din partea militarilor rus a fost sesizat pe data de 27 iunie 1809, când militarii artileriști, cu permisiunea maiorului Meiendorf, și-au permis cosirea arbitrară a ierbii și păscutul cailor pe moșia mănăstirii Golia, din localitatea Cârliga de lângă Iași³⁴.

În urma intervenției Mitropolitului Gavriil, la 24 iulie 1809, Divanul Moldovei a aplicat o admonestare maiorului Meiendorf, propunând alte locuri pentru păscutul cailor și boilor artileriei³⁵.

Militarii ruși deseori comiteau furturi din biserici. Astfel, la 4 ianuarie 1809, au fost prădate bisericile din satele Osoaia și Țuțora, de către câțiva răufăcători printre care se număra sergentul Andrei Pekonov din serviciul magazinului mobil și soldatul Priznakov.

În urma intervenției Mitropolitului Gavriil, răufăcătorii au fost dați pe seama comandantului din Iași³⁶.

În aprilie 1809, clerul din principate era obligat să participe la transportarea proviantului pentru armata rusă de la Slatina la București. Sunt de remarcat acțiunile deosebit de „crâncene” ale ispravnicilor din ținuturile Vâlcea și Roman, care, după spusele Mitropolitului Gavriil „întreceau orice măsură și răbdare”. Ispravnicii își permiteau să-i bată nu doar pe preoți, ci și pe copiii și soțiile acestora (Зыков 1879, 554).

În urma intervențiilor Mitropolitului Gavriil, la 5 aprilie 1809, Divanul Valahiei a hotărât că ispravnicii vinovați să fie depuși din funcție fără dreptul de a mai ocupa alte funcții în administrația civilă³⁷, iar faptele lor au fost făcute cunoscute tuturor, ca să fie de învățătura altora³⁸. Autorităților locale li s-a pus în vedere ca să trateze clerul cu stima care i se cuvine.

Toate aceste cazuri erau cercetate și s-au adevărit, însă după cum menționează vicarul mitropoliei Moldovei Dimitrie (Sulima), în demersul său din 3 mai 1812 către senatorul Krasno-Milașevici, multe plângeri din partea preoților au fost expuse oral, dar li s-a propus să se adreseze guvernării (Зыков 1879, 559).

³⁴ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 1010, f. 1.

³⁵ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 1010, f. 19-20.

³⁶ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 1332, f. 1-6.

³⁷ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 818, f. 10-11.

³⁸ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 818, f. 6.

³¹ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 504, f. 5.

³² ANRM, F. 1, inv. 1, d. 504, f. 5.

³³ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 504, f. 6.

Deseori, fără a găsi apărare la mitropoliți și episcopi, clerul era supus samavolniciei autorităților civile.

Ocuparea de către oștirile rusești a principatelor a adus la aceea că românii erau obligați să aprovizioneze armata cu provizii, ceea ce deseori servea ca paravan pentru abuzurile fără precedent la care recurgeau membrii divanelor și autoritățile locale.

Vinovată de creșterea numărului abuzurilor administrației locale a fost tot administrația rusă, care, în scopul acumulării resurselor financiare și materiale pentru aprovizionarea trupelor, a redus la minimum numărul funcționarilor locali remunerați din contul vistieriei, lipsind pe mulți boieri și dregători de veniturile provenite din dregătorii, slujbe, pensii, arendări și comerț ș.a. De aceea, boierii căutau alte căi de recompensare a pierderilor, prin cucerirea simpatiei administrației ruse erau numiți în anumite posturi administrative, iar odată ocupându-le, știau cum să-și recompenseze pagubele (Agachi 1997, 152).

În apărarea preoțimii intervine Mitropolitul Gavriil, și activitatea sa în acest sens este remarcabilă și fructuoasă. În acest domeniu el s-a manifestat ca un adevărat păstor și părinte, care prin calitățile spirituale și intelectuale se îngrijea de ocrotirea fiilor săi duhovnici. Folosindu-se de înalta demnitate de exarh al Sfântului Sinod și de membru prim al Divanului, Mitropolitul Gavriil avea grijă de îmbunătățirea situației grele a preoțimii din principate și de ridicarea autorității ei, crezând pe bună dreptate că aceasta e spre binele și folosul Bisericii ortodoxe și al poporului.

În prima scrisoare a episcopului Nectarie din 14 martie, anul 1809, adresată lui Dositei, se comunică despre silniciile strașnice, pricinuite preoțimii, căreia i se cere să-și dea căruțele pentru transportarea proviantului din Slatina la București. Manifestau cruzime mai ales ispravnicii din Vâlcea și Roman, care nu cruță persoanele duhovnicești, soțiile și nici chiar pe copiii acestora, se poartă cu ei tiranic, bătându-i și persecutându-i. Sunt luați preoții în odăjdii, în timpul ofierii serviciului divin, din biserică fiind trimiși cu căruțele lor la Slatina. Sfintele lăcașuri rămân închise. În a doua scrisoare, expediată la două zile după cea dintâi, episcopul Nectarie se plânge că nu este în stare să îndeplinească la timp ordinul exarhului în ce privește informațiile despre creștinii cărora li s-a

administrat taina spovedaniei până la sărbătoarea celor patruzeci de sfinți, din cauza lipsei preoților, care ispășesc prestațiile în natură³⁹.

Primind de la Mitropolitul Dositei această scrisoare, exarhul Gavriil, la 23 martie 1809, s-a adresat lui Kușnikov, rugându-l să ia măsurile de rigoare, ca să apere preoțimea de asemenea fapte tiranice ale autorităților de zemstvă și dacă este posibil să-i înlăture din funcții pe ispravnicii ținuturilor Vâlcea și Roman din Craiova, care mai mult decât alții asupresc preoțimea, comportându-se ca niște profanatori ai bisericii, ca să le fie și altora drept exemplu și să fie publicată această decizie în toată Valahia și Moldova și de acum înainte să nu fie numiți în nici o funcție, pentru că ei nu au pietate față de religie, de credință și recurg la această asuprire „nu atât din necesitate cât din lăcomie și din căpățuire, pentru că acei care s-au răscumpărat cu bani au fost lăsați în pace”⁴⁰.

Intervenția exarhului Gavriil nu a rămas fără consecințe. Luând în considerație că asuprirea clerului de către autoritățile administrației locale era un fapt ce nu ar mai necesita verificare, în conformitate cu rugămintea exarhului au fost concediați din serviciu respectivii ispravnici, fiind găsiți vinovați de jignirea preoțimii. Această decizie a fost dată publicității în Moldova și Valahia, iar pentru prevenirea, pe viitor, a cazurilor similare de abuz din partea autorităților locale, sub amenințarea cu pedepse drastice, s-a adus la cunoștința ispravnicilor ca ei să acorde slujitorilor altarului respectul și atenția cuvenită⁴¹.

Autoritățile militare ruse, dar și cele din administrația civilă locală, se implicau deseori și în treburile ce țin de căsătoria cetățenilor, aducând prejudicii ținutei morale a locuitorilor din principate.

În Moldova a fost un caz, relatat de ispravnicul din Fălciu la 14 martie 1809, când responsabilul pentru aprovizionare cu provizii a armatei ruse („провиантский комиссионер”) l-a forțat pe preotul de sampanie (полковой священник) să-i cunune pe doi țărani (ruși) cu două fete (moldovence), fără aprobarea părinților fetelor, una dintre cele cununate a fugit în taină de la bărbat când a aflat despre starea lui socială (țăran șerb)⁴².

³⁹ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 818, f. 4.

⁴⁰ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 818, f. 1.

⁴¹ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 818, f. 6.

⁴² ANRM, F. 1, inv. 1, d. 766, f. 1.

În aceeași zi mitropolitul Gavriil, într-o scrisoare către S.S. Kușnikov, roagă ca să se dea indicație ca căsătoriile dintre moldovence cu rușii să se săvârșească doar cu mărturie în scris prin care s-ar dovedi acordul liber al părinților sau rudelor pentru căsătoria copiilor, și cu permisiunea autorităților departamentelor la care sunt supuși mirii⁴³.

Cererea mitropolitului a fost transmisă de Kușnikov divanurilor Moldovei și Valahiei⁴⁴.

În Moldova, erau cazuri când soțiile își părăseau soții, mutându-se cu traiul în casele cinovnicilor locali, care le protejau, ceea ce ducea deseori la distrugerea familiilor. Iată un caz dintre acestea: ispravnicul din Soroca, spătarul Ioniță Paladi, de multe ori o ascundea în casa lui pe Casandra, soția negustorului moldovean Constantin Blănari. Când sârmanul soț a venit să-și aducă soția acasă, spătarul l-a alungat cu rușine, neluând în seamă nici documentul lui Blănari pe care acesta îl luase de la Consistoriul Mitropoliei Moldovei la 17 iunie 1809 (Зыков 1879, 545).

Aceste fapte l-au făcut pe mitropolitul Gavriil ca la 5 august 1809 să se adreseze senatorului Kușnikov ca să propună divanurilor Moldovei și Valahiei ca nimeni să nu angajeze ca servitoare pe femeia măritată, fără consimțământul soțului ei⁴⁵.

Toate aceste abuzuri l-au determinat pe mitropolitul Gavriil să facă o serie de adresări către Sfântul Sinod.

În urma demersurilor Mitropolitului Gavriil către Sfântul Sinod, la 27 martie 1812, împăratul a semnat un rescript pe numele lui Krasno-Milașevici în care poruncește ca acesta să ia măsuri hotărâte pentru a pune capăt abuzurilor și, în general, pentru restabilirea respectului, care i se cuvine cinului duhovnicesc. În sfârșit, pentru a stabili ordinea la toate nivelurile de conducere, se poruncește ca guvernul civil să nu se amestece în chestiunile bisericesti și să se consulte totdeauna, când va fi necesar, cu preasfinția sa exarhul, iar administrația civilă la cererea autorităților bisericesti, să-i acorde neîntârziat ajutor acesteia din urmă (Rescript 1932, 273).

Acest rescript, după cum reiese din referatul senatorului către împărat, din 19 mai 1812, a avut un efect benefic asupra stării Bisericii din principate.

⁴³ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 766, f. 4.

⁴⁴ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 766, f. 5.

⁴⁵ ANRM, F. 1, inv. 1, d. 766, f. 545.

În primul rând, clerul a căpătat o oarecare independență și însemnătate în sferele conducerii; în al doilea rând, clerul de mir a fost practic scutit de dările locale la care era supus de organele de zemstvă și alte prestații; în al treilea rând – s-a schimbat atitudinea societății față de cler (Зыков 1879, 579).

Micșorarea numărului preoților

Unul din meritele mitropolitului Gavriil, în conducerea bisericii române, ar fi preocuparea sa pentru micșorarea numărului de *preoți fără locuri*.

Pentru a avea o situație clară a numărului de preoți care activau în exarhat, Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni, la 3 decembrie 1809, emite o dispoziție cu nr. 577, pentru întocmirea unei statistici a clerului din exarhat. Dispoziția prevedea ca așa-numitele liste formulare (формулярные ведомости) să fie prezentate la Dicasteria Duhovnicească pe parcursul lunii ianuarie 1810⁴⁶.

În urma îndeplinirii dispoziției mitropolitului Gavriil s-a constatat că în 1810 în Valahia erau 24 de orașe, 2417 sate, 204 mănăstiri și schituri, 3105 biserici de mir, 1034 călugări, 45 protopopi, 5794 preoți și 2823 diaconi. În Moldova erau 29 de orașe, 2193 de târguri și sate, 203 mănăstiri și schituri, 2313 biserici de mir, 1860 călugări, 45 protopopi, 4229 preoți și 733 diaconi (Păcurariu 1994, 570).

În perioada cercetată se spune că numărul preoților era atât de mare, încât concura cu numărul enoriașilor. În unele comune la 50 de gospodării reveneau câte 3-4 preoți (Ганецкий 1871, 143). Din catagrafia preoților făcută în 1810 aflăm că în satul Stănișlăvești-Vlașca, cu 11 gospodării, activau doi preoți și cinci diaconi, asistați de alți trei slujitori bisericesti, iar în Crângurile-Vlașca, la cele 13 gospodării din localitate, reveneau trei preoți și cinci diaconi (Păcurariu 1994, 570).

Fenomenul acesta avea consecințe nefaste atât pentru stat, cât și pentru Biserică.

Vorbind despre numărul exagerat de preoți care erau în Moldova și Valahia trebuie să menționăm că la amplificarea acestui fenomen a contribuit și faptul că în Principatele Române se aflau mulți episcopi nominali, care însă nu aveau episcopii, și erau hirotoniți în special de Patriarhia Con-

⁴⁶ ANRM, F. 733, inv. 1, d. 21, f. 1.

stantinopolului pentru a menține vie amintirea că în trecut au existat o serie de mitropolii care au dispărut din cauza ocupației otomane. Este cazul să amintim că numai în Moldova, la 1809, erau 7 mitropoliți greci fără de eparhii, unica sursă de existență a cărora erau banii luați pentru administrarea Tainei Preoției⁴⁷.

Înainte de a vorbi despre măsurile restrictive ale exarhului pentru stârpirea acestui rău, considerăm necesar să ne oprim puțin asupra elucidării cauzelor, care au dus la asemenea stare de lucruri.

Pricina acestui fenomen, în opinia noastră, rezidă în condițiile vieții religioase a poporului, dar și în situația mai mult sau mai puțin privilegiată a preoțimii. Istoricii mărturisesc despre o religiozitate cu totul aparte a românilor în timpurile anterioare, datorită căreia și-au păstrat existența națională în pofida numeroaselor nenorociri, care apăsau asupra principatelor. Astfel, C. Erbiceanu spunea că „străbunii noștri erau foarte devotați credinței ortodoxe, ea le dădea curaj în luptă și în nenorocirile vieții personale și politice, le alimenta speranțele pentru un viitor mai bun. Ei, se poate spune, se nășteau creștini, sentimentul lor religios se dezvoltă în casa părintească prin exemplul bun al părinților, prin frecventarea permanentă a slujbelor religioase, unde în fruntea poporului se aflau totdeauna boierii cu familiile lor, atât în sate, cât și în orașe înșiși boierii citeau și cântau în strană, ei întrețineau și bisericile și pe slujitorii bisericesti. Exemplul lor era urmat de oamenii de jos. Mănăstirile, prin ospitalitatea și cucernicia lor, mențineau spiritul religiozității, la sărbătorirea hramurilor la mănăstiri toți își petreceau timpul în rugăciuni. Boierii întrețineau școlile primare pe lângă biserici, unde erau instruiți slujitorii bisericesti și cărturarii din popor, călugării și diaconii organizau, pentru popor, școli mici pe lângă biserici. Mai târziu, apar școlile superioare în capitale unde, printre altele, se preda teologia, în măsura necesară atunci” (Erbiceanu 1888, XXXVIII).

Este clar că această religiozitate, precum și consecințele comportării tutelatoare a marilor boieri față de preoțime și față de Biserica Ortodoxă, precum și atitudinea domnitorilor ortodocși care, construind cu osârdie biserici pe moșule lor, de obicei, asigurau întreținerea lor și

a clerului. Așadar, situația preoțimii nu putea fi rea. În Moldova din timpurile străvechi, parohiile erau organizate⁴⁸ în multe cazuri de comunități, adică de toți mirenii, care pentru satisfacerea cerințelor religioase făceau parte dintr-o uniune bisericească, iar uneori – și de către persoane particulare, de proprietari, de moșieri pe domeniile lor. Lăcașul sfânt servea ca centru, ca loc obștesc de oficiere a slujbei religioase, ca o școală de religie și morală. În trecut nu existau nici un fel de state de personal și nici formalități, care ar fi împiedicat deschiderea parohiilor. Unii episcopi chiar îi stimulau pe enoriași să dorească să aibă un număr mare de preoți, dar nu în scopuri religio-spirituale, ci din cele materiale. În Grecia, ridicarea la rangul de preot devenise un articol de venituri, deoarece candidatul la preoție urma să plătească o taxă specială. Dar întrucât, pe de o parte, regulile canonice⁴⁹ cer riguros ca preoții să nu fie hirotonisiți decât pentru parohii concrete, iar pe de altă parte, enoriașii nu puteau întreține toți preoții, pe care i-ar fi numit episcopii, în Grecia s-a recurs la măsură de a-i împărți pe aceștia în preoți nominali la parohii, și în preoți înregistrați, care de fapt rămâneau neangajați, de aceea candidau la locurile care ar fi devenit vacante (Голубинский 1997, 317-417). Fenomene similare celor din Grecia au avut loc și în Rusia, generând fenomenul așa-numiților „preoți săraci, fără parohii”. Dacă admitem ipoteza că în principate oamenii nu erau mai perfecți decât în Grecia și Rusia, putem presupune că și aici episcopii își permiteau abuzuri. Astfel că și în principate existau mulți preoți fără parohii, care candidau pentru primele parohii care se deschideau, sau rămâneau vacante. Deoarece preoții în cauză nu erau aleși de comunitate, aceasta nu era obligată să-i întrețină, cu toate acestea, numărul pretendenților la preoție nu scădea, pentru că, chiar și în cazul dat, situația unui preot era mult mai bună decât cea a unui enoriaș sărac. Din această cauză, numărul preoților crescuse încetul cu încetul și mulți aspirau la rangul bisericesc, fiind ghidați exclusiv de interese materiale și de scutirile de biruri și prestații (Suttner 1973, 292). C. Erbiceanu afirma că,

⁴⁸ În principate parohiile se organizau puțin altfel decât la ruși, de exemplu, aici parohiile erau și mai sunt întemeiate conform sistemului de comunități, nu în dependență de sistemul administrativ, cum se face la ruși.

⁴⁹ Canonul 6 al Sinodului IV Ecumenic (451) spune că „nimeni să nu se hirotonisească fără destinație... Iar cei ce se hirotonisec fără destinație să fie fără tărie și să nu poată lucra, spre defăimarea celui ce a hirotonit”, vezi Târâla, Popescu 1992, 246.

⁴⁷ ANRM, F. 733, inv. 1. d. 21, f. 11, 12.

În acea perioadă, numărul preoților în principate (mai ales, în Valahia, unde influența grecească fusese mai puternică) era atât de mare, încât concu- ra cu numărul de locuitori. Se vindea aproape tot ce fusese adunat, se plătea unde era posibil numai să se ajungă la preoție. Ei erau întrebați dacă au bani, nu și dacă sunt cărturari. Dar unde aveau să învețe? Când nu puteau obține hirotonisirea în principate, mergeau peste Dunăre, la vreun vlădică grec și se întorceau în patrie de acum fiind preoți. Pe atunci timpurile erau foarte tulburi, întrucât simonia își atinsese apogeul (BOR 1892, 197). Aceste practici, negative, contravin și prevederilor legilor bisericești (canoanelor). Astfel, canonul 6 al Sinodului IV Ecumenic din Calcedon (451) interzice hirotoniile zise absolute, adică fără destinație (Floca 2005, 88-89), iar canoanele 29 apostolic, 2 al Sinodului IV Ecumenic, 23 al Sinodului Trulan ș.a. condamnă simonia, adică vânzarea celor sfinte pentru bani, asimilând cu simonia orice trafic cu funcții bisericești, chiar și cu acelea care nu sunt legate de starea clericală (funcția de econom, de eclic sau de avocat bisericesc, de paramonar etc.) (Floca 2005, 86). Asemenea fenomen nefast pentru stat, precum și pentru biserică, trebuia în cele din urmă să fie curmat.

În realizarea acestei sarcini meritul principal îi revine mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni care, pentru a micșora numărul de preoți, a emis, în 1808, o directivă, aprobată și de Sfântul Sinod, la 23 decembrie 1808, în care era stipulat că episcopii din Moldova și Valahia să oprească temporar administrarea Tainei Preoției, până nu vor fi asigurați cu parohii toți preoții deja hirotoniți. În directiva mitropolitului Gavriil era prevăzută norma 1 preot la 50 de gospodării. Ulterior, când va fi necesar să fie desemnat undeva vreun preot sau diacon, în acest caz, să se respecte, cu toată strictețea, regulile bisericești, care interzic, printre altele, să fie hirotonisite persoane din rândul birnicilor și fără consimțământul enoriașilor (Зыков 1879, 575).

După aceasta, exarhul a depus toate eforturile pentru a stârpi acest rău, el scoate de sub tipar niște reguli detaliate, de care urmau să se călăuzească episcopii în timpul administrării Hirotoniei, tot aici fiind incluse și cerințele față de candidații la preoție. „Aceste indicații, afirmă C. Erbiceanu, prezintă o adevărată reformă a preoțimii din principate, pe care dorea să o realizeze

mitropolitul Gavriil, exarhul Sinodului rusesc” (BOR 1892, 196).

Dispoziția exarhului Gavriil, care mărturisește despre înaltele sale capacități organizatorice, prevede următoarele: „Înalt președintele divanurilor ambelor principate, Domnul cavaler Krasno-Milașevici, luând în considerație plângerile locuitorilor unor sate, mai ales în Valahia Mică (Muntenia), asupra numărului mare de duhovnici din aceste localități, îmi prescrie să iau măsuri necesare pentru stârpirea acestor abuzuri. Știu că în prezent este imposibilă *vindecarea totală* de această boală, cu toate acestea consider ca trebuie luate unele măsuri, cel puțin, pentru *slăbirea* abuzurilor în cauză, care sunt inadmisibile oricărei rânduieli bisericești, sfintelor reguli fiind și dezavantajoase pentru guvern, în speranță că măsurile respective vor fi în folosul cârmuirii civile și bisericești în urma celor expuse, găsesc de cuviință că atât mitropoliții, cât și episcopii să se conformeze următoarelor dispoziții:

1. Să nu efectueze fără necesitate hirotonisiri în rangul de preot sau diacon;
2. Doritorii de a fi hirotonisiți trebuie să aibă un act de la primarul comunității sătești și de la alți locuitori că este scutit de prestații și că are o purtare bună, că locuitorii roagă să fie hirotonisit anume pentru biserică satului, având nevoie de un preot. Această mărturie trebuie să fie semnată de primarul și de blagocinul ocrugului și numai în această bază arhiereul va efectua hirotonisirea;
3. Întrucât în prezent în principate nu poate fi introdus regimul european, din cauza lipsei de venituri pentru salarizarea preoților, pentru că ei nu primesc salariu stabilit de către guvern, pentru că uneori nu au nici venituri ocazionale din partea creștinilor, cu care s-ar putea întreține, ei caută câștiguri lăturalnice, ca toți enoriașii; dacă în sat este o biserică, trebuie să fie doi preoți, din care unul să se afle în permanență acolo, pentru chestiunile urgente ale creștinilor, dacă în sat sunt mai multe biserici care au parohii, fiecare biserică trebuie să aibă un preot, nu doi sau mai mulți;
4. În orașe parohiile mari urmează să aibă doi preoți, iar parohiile care au până la 100 de familii, nu trebuie să aibă mai mult de un preot;
5. Preotul sau diaconul, care a fost hirotonisit pentru biserică respectivă, nu poate fi transfe-

- rat în altă biserică fără un motiv serios și fără permisiunea în scris a arhiereului;
6. Va fi alcătuită lista bisericilor din principate, ca și a preoților și diaconilor, care slujesc la respectivele biserici. Acești slujitori ai bisericii în viitor nu vor avea dreptul de a se transfera, cum se practica acum, deoarece ei fug în locurile unde nu sunt necesari și de aceea se întâmplă să se adune în număr mare într-o singură biserică, iar locurile unde se aflaseră mai înainte rămân libere și arhiereul este nevoit să hirotonisească alte fețe bisericesti, astfel, în cel mai evident mod, se înmulțește fără necesitate numărul preoților, situație cunoscută tuturor foarte bine;
 7. Trebuie să fie tipărite gramote, care vor fi expediate de mitropolit și episcopi tuturor preoților și diaconilor subordonați lor, în gramote trebuie să fie indicate în mod riguros județul, satul și biserica unde slujesc, și dacă vor sluji în alt loc fără permisiunea arhiereului, autoritățile bisericesti le vor interzice să mai preoțească, iar autoritățile civile îi vor supune prestațiilor și dărilor;
 8. Consistoriul mitropolitan și episcopal trebuie să aibă registre, în care să fie introduse informațiile despre toate persoanele hirotonisite și, când sunt propuse persoanele pentru hirotonisire, consistoriile nu trebuie să se mulțumească numai cu actele că ar exista necesitatea unui preot, dar trebuie să se documenteze în registre și să cerceteze ce s-a întâmplat cu preoții de dinainte și din care cauză este necesar un preot nou. În registre trebuie să existe informații și despre cei decedați și despre cei hirotonisiți recent, pentru ca, în felul acesta, arhiereul să poată totdeauna cunoaște numărul preoților și al diaconilor, precum și locul lor de aflare;
 9. Protopopii trebuie să trimită informații exacte, detaliate arhiereului la finele fiecărui trimestru despre preoții decedați, pentru a fi introduse în registrele Consistoriului;
 10. Pentru satele în care există mulți preoți, nu trebuie să fie hirotonisiți alții, cât sunt în viață preoții de acolo, precum și pentru alte biserici. Preoții trebuie să locuiască acolo unde este indicat în gramota înmănată la hirotonisire, dacă însă vor apare preoți recent hirotonisiți pentru o biserică sau alta, aceștia vor fi supuși tuturor prestațiilor și impozitelor de către autoritățile civile;
 11. Preoții hirotonisiți anterior, însă fără a fi necesari, nu vor fi pedepsiți, aceștia trebuie să slujească acolo unde le este indicat, chiar împotriva voinței lor vor fi desemnați unde nu sunt preoți; acolo însă unde sunt preoți, în nici un caz nu trebuie să fie admisă hirotonisirea altor preoți;
 12. Birnicii sau acei care au fost eliberați de biruri sau foștii poslușnici monahicești ai mănăstirilor nu trebuie să fie hirotonisiți fără a exista necesitate extremă, dar și atunci – cu permisiunea Divanului. Dacă însă hirotonisirea va fi obținută prin minciună, ei vor fi pedepsiți de autorități, se va recurge la suspendarea provizorie la ordinul arhiereului a dreptului de a preoți și chiar la retragerea definitivă a cinului, iar autoritățile civile îi vor supune sancțiunilor bănești;
 13. Parohia, chiar dacă este mare, trebuie să aibă un singur diacon;
 14. Pentru fiecare biserică vor fi desemnați câte doi slujitori ai bisericii, preponderent de ranguri duhovnicești, iar în caz de necesitate – și din rândul birnicilor; ambii vor fi confirmați de arhiereu și cât timp se vor afla în acest rang vor fi eliberați de orice impozite, de prestații. Dacă se va descoperi că cineva dintre ei a ajuns la acest rang prin minciună, va fi pedepsit conform legilor țării, decizia luată fund aprobată și confirmată de către Divan;
 15. Întrucât până acum a existat vechiul obicei de a nu supune preoții de la sate prestațiilor de către proprietarii sau arendașii pământurilor pe care preoții slujeau în biserici, acest bun obicei vechi rămâne în vigoare și de acum încolo, dacă însă cineva, din cauza venitului rușinos, va îndrăzni să-i deranjeze pe preot, indiferent de rangul său duhovnicesc sau civil, puterea locală trebuie să se opună. Aceasta nu se referă numai la preoții încadrați în muncă, ci și la acei care au fost hirotonisiți mai înainte și au gramotă arhierească, deși sunt în afara statelor de personal, acest lucru categoric nu se referă la preoții care au fost hirotonisiți în taină, nu în țară, prin intermediul înșelăciunii. Deocamdată trebuie aduse la îndeplinire articolele expuse mai sus și cred că aceasta va pune capăt, în viitor, abuzurilor care există în prezent încă de pe timpuri⁵⁰.

⁵⁰ Originalul în limba greacă se păstrează în arhiva consistoriului de la București, a fost tradus în limba română de C. Erbiceanu și publicat în *Biserica Ortodoxa Română*, nr. 3, 1892, p. 196-203.

Totodată exarhul emite un ordin, conform căruia, candidații la hirotonie, trebuiau să locuiască un timp oarecare pe lângă episcopi, pentru a studia, deși pe scurt, catihisul, dogmele creștine și practica slujirii bisericești. În acest scop, pentru ei, a fost tradus laconic catihisul din limba rusă în limba română, trimitându-l preoților pentru a-l învăța pe de rost (Ганецкий 1871, 144).

Altă măsură restrictivă împotriva numărului excesiv de mare al preoților fusese *cerința cunoscutului cenș de studii*, pe care trebuiau să le aibă toate persoanele care aspirau la preoție. Până acum, pentru a se preoți, persoanele trebuia să fie știutori de carte și să poată sluji, adică să poată oficia serviciile divine și ritualurile cuvenite. Dar deja la sfârșitul secolului XVIII s-a atras atenția asupra faptului că numai știința de carte, adică facultatea de a citi și a scrie este insuficientă pentru viitorii preoți, care în asemenea condiții erau doar slujitori mecanici și înfăptuitori ai slujbelor și ritualurilor bisericești, fără să aibă idee despre dogmele ortodoxe și morala creștină. De la începutul secolului XIX, problema studiilor pe care urmau să le aibă preoțimea era abordată tot mai

insistent, toată lumea era de acord că preoții trebuie să aibă studii. Prin aceasta se avea în vedere, pe de o parte, să fie restrâns numărul celor care aspirau să se preoțească, iar pe de altă parte, să fie ridicată autoritatea preoțimii. În acest scop, încep a se pune bazele școlilor de tipul seminarelor, în care viitorii păstori urmau să primească studiile și educația corespunzătoare vocației lor. Mitropolitul Gavriil dorea să organizeze instruirea preoților din exarhat după modelul școlilor ruse.

În concluzie putem spune că eforturile mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni, depuse pentru eliminarea unor fenomene negative din viața societății și a Bisericii în perioada exarhatului Moldovei, Valahiei și Basarabiei (1808-1812), marchează o adevărată reformă a preoțimii din principate, pe care dorea să o aducă la îndeplinire exarhul. Aceasta, indiscutabil, a avut consecințe bune, dar nu pentru mult timp, deoarece după plecarea mitropolitului Gavriil din exarhat, vechiul obicei prost își reia practica, „din nou au început a se face hirotonisirii în taină, peste Dunăre, din nou simonia a intrat în drepturile sale” (BOR 1892, 197).

Bibliografie

- Agachi 1997:** A. Agachi, Organizarea administrativă a Moldovei și Munteniei sub ocupația militară rusă din anii 1806-1812. In: Destin Românesc, nr. 4 (Chișinău-București 1997), 149-159.
- BOR 1892:** Biserica Ortodoxă Română, nr. 3, 1892, 196-203.
- Erbiceanu 1888:** C. Erbiceanu, Istoria Mitropoliei Moldaviei (Iași 1888).
- Floca 2005:** I.N. Floca, Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii (Sibiu 2005).
- Păcurariu 1994:** M. Păcurariu, Istoria Bisericii Ortodoxe Române, vol. 2 (București 1994).
- Rescript 1932:** Rescriptul țarului Alexandru către președintele Divanurilor românești pentru apărarea clerului de asupra autorităților civile. In: Arhivele Basarabiei, nr. 4 (Chișinău 1932), 273.
- Scrisoarea 1929:** Scrisoarea protopopului din Hârlău Dumitru Marelui Domn, membru al Sfântului Îndreptător Sinod și al său exarh în Moldova, Valahia și Basarabia, mitropolit și cavalier Gavriil. In: Arhivele Basarabiei, nr. 4 (Chișinău 1929), 67.
- Suttner 1973:** E.Chr. Suttner, Mitropolit Gabriel Banulescu-Bodoni. Zur rumänischen Kirchengeschichte und Kirchenrechtsordnung in der Phanariotenzeit. In: Ostkirchliche Studien, Band 22, Heft 4 (Würzburg 1973), 290-334.
- Târălă, Popescu 1992:** Z. Târălă, H. Popescu, Pidalion (Cârma Bisericii) (București 1992).
- Tomescu 1929:** C.N. Tomescu, Fețe bisericești nu pot încârtirii oastea rusească. In: Arhivele Basarabiei, nr. 4 (Chișinău 1929), 66-67.
- Ганецкий 1871:** М.А. Ганецкий, Очерк истории Кишиневской Духовной Семинарии. В сб.: Кишиневские Епархиальные Ведомости, № 05 (Кишинев 1871), 140-150.
- Голубинский 1997:** Е.Е. Голубинский, История Русской Церкви. Период первый, киевский или домонгольский, т. 1, ч. 1 (Москва 1997).
- Зыков 1879:** Г. Зыков, Очерк деятельности митрополита Гавриила – экзарха Молдавии и Валахии, по улучшению положения церкви и православного духовенства в княжествах и Бессарабии, с 1808-1812 г. (Составлен по официальным источникам из архива Бессарабского губернского Правления). В сб.: Кишиневские Епархиальные Ведомости, № 15 (Кишинев 1879), 574-595.

Metropolitan Gavriil Bănulescu-Bodoni's attitude to some negative phenomena in society and the church during the period of Exarchate of Moldavia, Wallachia, and Bessarabia (1808-1812)

Abstract

During the Russian-Turkish War (1806-1812), by the decree of Emperor Alexander I on March 27, 1808, the Exarchate of Moldavia, Wallachia, and Bessarabia was formed. The former Metropolitan of Kiev and Halych Gavriil Banulescu-Bodoni was appointed the head of the new church administrative-territorial unit.

Exarch Gavriil Banulescu-Bodoni paid particular attention to the establishing of balanced relations between the church and civil authorities, taking into account some negative phenomena in society and the church. In order to establish such relationship, as well as to improve the situation of the clergy in the principalities, Metropolitan Gavriil undertook a series of measures, including:

- trying to exclude interference of civil authorities in the affairs of the church;
- the fight against abuses by the Russian military;
- reducing the number of priests.

The present study is dedicated to the analysis of these aspects of the Metropolitan Gavriil Bănulescu-Bodoni's activity at the Exarchate in 1806-1812.

Отношение митрополита Гавриила Бэнулеску-Бодони к некоторым отрицательным явлениям в обществе и церкви в период Экзархата Молдавии, Валахии и Бессарабии (1808-1812)

Резюме

Во время русско-турецкой войны (1806-1812), указом императора Александра I от 27 марта 1808 года, был образован Экзархат Молдавии, Валахии и Бессарабии. Главой новой церковной территориально-административной единицы был назначен бывший митрополит Киевский и Галицкий Гавриил Бэнулеску-Бодони.

Экзарх Гавриил Бэнулеску-Бодони уделял особое внимание установлению сбалансированных отношений между церковью и государственными структурами, учитывая некоторые отрицательные явления в жизни общества и церкви. Для налаживания этих отношений, а также для улучшения положения клира в княжествах митрополитом Гавриилом были предприняты определенные действия, среди которых:

- попытка исключить вмешательство гражданских властей в церковные дела;
- борьба со злоупотреблениями со стороны русских военных;
- сокращение числа священников без прихода.

Изучению этих аспектов деятельности митрополита Гавриила Бэнулеску-Бодони и посвящена данная работа.

17.01.2012

Dr. Nicolae Fuștei, Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM, str. 31 August 1989, 82, MD-2012 Chișinău, Republica Moldova, e-mail: fustei_nicolae@yahoo.com

